

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

IŠVADA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTĖS PAKLAUSIMO, AR PER 2012 M. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO RINKIMUS NEBUVO PAŽEISTAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO RINKIMŲ ĮSTATYMAS

2012 m. spalio 26 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuonio, Gedimino Mesonio, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjos – Lietuvos Respublikos Prezidentės atstovėms Respublikos Prezidentės vyriausiajai patarėjai Rasai Svetikaitei ir Respublikos Prezidentės patarėjai Indrei Pukanasytei,

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkui Zenonui Vaigauskui, šios komisijos nariams Rokui Stabingiui ir Jonui Udriui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi, 73 straipsnio 1 punktu, 77 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2012 m. spalio 24 d. išnagrinėjo bylą Nr. 14/2012 pagal pareiškėjos – Lietuvos Respublikos Prezidentės 2012 m. spalio 23 d. paklausimą dėl išvados, ar per 2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. 2012 m. spalio 14 d. 71 vienmandatėje ir vienoje daugiamandatėje rinkimų apygardoje

įvyko Seimo rinkimai. Vienmandatėse apygardose buvo išrinkti 3 Seimo nariai, 67 iš 71 vienmandatės rinkimų apygardos Seimo nariai nebuvo išrinkti ir jose 2012 m. spalio 28 d. įvyks pakartotinis balsavimas (Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-308 „Dėl 2012 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų rezultatų vienmandatėse rinkimų apygardose ir daugiamandatėje rinkimų apygardoje“).

2. Viena iš vienmنداčių rinkimų apygardų, kurioje 2012 m. spalio 14 d. įvyko balsavimas, yra Zarasų–Visagino rinkimų apygarda Nr. 52.

2012 m. spalio 21 d. Vyriausioji rinkimų komisija sprendimu Nr. Sp-311 „Dėl kandidato į Lietuvos Respublikos Seimo narius Rimvydo Podolskio Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimo“ (toliau – ir Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-311) (šis sprendimas paskelbtas Seimo interneto svetainėje), remdamasi Vyriausiosios rinkimų komisijos Papirkimų tyrimo darbo grupės (toliau – ir Papirkimų tyrimo darbo grupė) 2012 m. spalio 20 d. išvada „Dėl kandidato į Seimo narius Rimvydo Podolskio galimo Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimo“ (sprendime šios išvados data nurodoma 2012 m. spalio 19 d.) (toliau – ir Papirkimų tyrimo darbo grupės išvada), nusprendė pripažinti, kad kandidatas į Seimo narius Rimvydas Podolskis pažeidė Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnyje įtvirtintą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis ir šitaip šiurkščiai pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnį.

2012 m. spalio 21 d. Vyriausioji rinkimų komisija sprendimu Nr. Sp-313 „Dėl Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais“ (toliau – ir Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313) ir sprendimo Nr. Sp-308 „Dėl 2012 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų rezultatų vienmandatėse rinkimų apygardose ir daugiamandatėje rinkimų apygardoje“ (toliau – ir Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-308) 2 punktu 2012 m. spalio 14 d. rinkimų rezultatus vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 dėl nustatytų šiurkščių Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimų pripažino negaliojančiais.

3. 2012 m. spalio 22 d. Respublikos Prezidentei buvo pateiktas politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ skundas dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 tiek, kiek jame nuspręsta vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 2012 m. spalio 14 d. rinkimų rezultatus pripažinti negaliojančiais ir 2012 m. spalio 28 d. surengti pakartotinius balsavimus 67 vienmandatėse rinkimų apygardose, neįtraukus Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52, ir paprašyta kreiptis į Konstitucinį Teismą su paklausimu dėl Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo.

4. Respublikos Prezidentė 2012 m. spalio 23 d. dekretu Nr. 1K-1248 „Dėl paklausimo Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui“ kreipėsi į Konstitucinį Teismą su paklausimu dėl

išvados, ar per 2012 m. Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas.

Šio dekreto 1 straipsnyje nurodomi du Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai, kuriais rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais: 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-308 (2 punktas).

II

1. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjos – Respublikos Prezidentės atstovės R. Svetikaitė ir I. Pukanasytė paaiškino, kad Respublikos Prezidentė į Konstitucinį Teismą su paklausimu, ar per 2012 m. Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, kreipėsi siekdama išsklaidyti abejones dėl to, ar Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktu, kuriais nuspręsta 2012 m. spalio 14 d. rinkimų rezultatus vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas Z. Vaigauskas ir šios komisijos nariai R. Stabingis ir J. Udris paaiškino, kokius faktus Vyriausioji rinkimų komisija tyrė bei vertino ir kokiais argumentais rėmėsi priimdama 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-313 bei 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktą.

3. Konstitucinio Teismo posėdyje buvo apklausta liudytoja – Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisijos pirmininkė Daiva Kelečienė.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimuose įvyko balsavimas Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52. Suskaičiavus rinkėjų balsus nustatyta, kad daugiausia rinkėjų balsų surinko šie kandidatai į Seimo narius: Algimantas Dumbrava – 4 881 (balsuojant apylinkėse – 4 242, paštu – 639), t. y. gavo 29,88 proc. galiojančių balsų, Rimvydas Podolskis – 2 921 (balsuojant apylinkėse – 2 312, paštu – 609), t. y. gavo 17,88 proc. galiojančių balsų, ir Nikolajus Gusevas – 2 527 (balsuojant apylinkėse – 2 142, paštu – 385), t. y. gavo 15,47 proc. galiojančių balsų.

2. Vyriausioji rinkimų komisija 2012 m. spalio 21 d. priėmė sprendimą Nr. Sp-311, kuriame, atsižvelgdama į Darbo partijos iškelto kandidato į Seimo narius Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 R. Podolskio veiksmų, kuriais galėjo būti daromi draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis bei Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimai, tyrimą, remdamasi Papirkimų tyrimo darbo grupės išvada ir vadovaudamasi Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsniu, nusprendė:

„1. Pripažinti, kad kandidatas į Seimo narius Rimvydas Podolskis pažeidė Lietuvos

Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnyje įtvirtintą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis;

2. Pripažinti, kad kandidatas į Seimo narius Rimvydas Podolskis šiurkščiai pažeidė Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnį.“

3. Vyriausioji rinkimų komisija tą pačią 2012 m. spalio 21 d. priėmė du sprendimus, kuriais rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais: 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-308 (2 punktas).

Iš Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-313 matyti, kad komisija, atlikusi Darbo partijos iškelto kandidato į Seimo narius Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 R. Podolskio veiksmų, kuriais galėjo būti daromi draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis bei Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimai, tyrimą, remdamasi Papirkimų tyrimo darbo grupės išvada ir Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Sp-311, nustatė, kad Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 buvo padaryti šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio pažeidimai, kurie turėjo įtakos nustatant Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų rezultatus, būtent:

1) Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 R. Podolskis gavo 2 921 rinkėjų balsą ir šioje apygardoje kandidatų į Seimo narius sąrašė užėmė antrą vietą. Trečią vietą šiame sąrašė užėmė Nikolajus Gusevas, surinkęs 2 527 rinkėjų balsus. Taigi skirtumas tarp antrą ir trečią vietas užėmusių kandidatų yra 394 rinkėjų balsai. Šis skirtumas vertintinas kaip sukeliantis abejonių dėl vietos rinkimų sąrašė;

2) Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 R. Podolskis per išankstinį balsavimą gavo 605 rinkėjų balsus, tai sudaro apie 25 proc. visų paštu gautų balsų, nors bendras už šį kandidatą paduotų balsų vidurkis yra 17,88 proc. Pirmoje vietoje esantis kandidatas Algimantas Dumbrava surinko 639 iš anksto balsavusių rinkėjų balsus, nors jo bendras apygardoje gautų balsų vidurkis yra 29,88 proc. Todėl, atsižvelgdama į Papirkimų tyrimo darbo grupės išvadoje pateiktą medžiagą apie rinkėjų balsų pirkimą per išankstinį balsavimą, Vyriausioji rinkimų komisija vertina, kad toks neatitikimas yra neįprastai didelis.

Vyriausioji rinkimų komisija 2012 m. spalio 21 d. sprendime Sp-311, atsižvelgdama į Papirkimų tyrimo darbo grupės išvadoje surinktą informaciją, kad papirkimai vykdyti įvairiose Zarasų rajono vietose per šventes, kurios pritraukia daugelį vietos bendruomenės gyventojų, masiškai dalijant ledus ir saldinius, dalyvaujant kandidatui į Seimo narius R. Podolskiui ir jo žmonai Zarasų miesto seniūnei O. Podolskienei, taip skatinant rinkėjus balsuoti už minėtą kandidatą, konstatavo, kad galėjo būti paveikta daugiau kaip 394 rinkėjų valia.

4. Papirkimų tyrimo darbo grupės išvadoje, kuria remdamasi Vyriausioji rinkimų komisija priėmė 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-311 (kuriuo *inter alia* buvo pripažinta, kad R.

Podolskis šiukščiau pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnį) ir į kurią atsižvelgdama ji pripažino rinkimų rezultatus vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 negaliojančiais, nustatytos šios toliau nurodytos aplinkybės, liudijančios, kad rinkimų agitacijos, balsavimo iš anksto laikotarpiu, taip pat balsavimo rinkimų apylinkėse dieną buvo padaryti Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai.

4.1. Vyriausioji rinkimų komisija nustatė šias aplinkybes, liudijančias, kad rinkimų agitacijos laikotarpiu buvo padaryti Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai.

4.1.1. Kandidatas į Seimo narius R. Podolskis ir su juo susiję asmenys per 2012 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. Zarasų rajone vykusias šventes neatlygintinai dovanojo valgomuosius ledus, saldinius. Ši informacija pateikta: 2012 m. rugpjūčio 11 d. laikraščio „Utenis“ publikacijoje „Gražiausia antalieptėnų šventė – Porciunkulės atlaidai“, kurioje parašyta, jog „visi labai nudžiugo išgirde, kad verslininkas Rimvydas Podolskis atsigaivinimui dovanoja ledų“; 2012 m. rugpjūčio 8 d. laikraščio „Dusetos“ publikacijoje „Gražiausia antalieptėnų šventė – Porciunkulės atlaidai“, kurioje pateikta tokio pat turinio informacija; 2012 m. rugsėjo 11 d. laikraščio „Zarasų kraštas“ publikacijoje „Dovanojo įsimintiną šventę“, kurioje parašyta, kad „atklydęs į aikštelę rudenėjantis vėjas pakuždėjo, kad smagią geros valandos trukmės šventę mikrorajone vaikams ir suaugusiems dovanojo ne tik seniūnijos Visuomeninė bendruomenių taryba, savu laiku priėmusi palankų vaikučiams sprendimą, bet ir O. ir R. Podolskių šeima, už savo lėšas supirkusių pramogoms priemonių ir vėsių vaisių“.

Šią informaciją papildo Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisijos tyrimo grupės 2012 m. rugsėjo 25 d. išvada, patvirtinta 2012 m. rugsėjo 26 d. Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisijos protokolu Nr. 6, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų atstovės Vyriausiojoje rinkimų komisijoje R. Firavičiūtės 2012 m. spalio 2 d. skundas su priedais, Lietuvos socialdemokratų partijos Zarasų skyriaus 2012 m. rugsėjo 26 d. ir 2012 m. spalio 13 d. raštai, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2012 m. spalio 12 d. raštas, Tautininkų sąjungos 2012 m. spalio 12 d. raštas, Seimo nario R. Žilinsko 2012 m. spalio 13 d. raštas ir 2012 m. spalio 4 d. rašto kopija.

Pažymėtina, kad Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisija, įvertinusi minėtas aplinkybes dėl ledų dalijimo renginių metu, 2012 m. rugsėjo 26 d. pripažino, kad R. Podolskis pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio nuostatas pagal Informacijos apie galimą rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimą registracijos korteles Nr. 2 ir 3 (Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisijos 2012 m. rugsėjo 26 d. protokolas Nr. 6).

4.1.2. 2012 m. rugsėjo 8 d. Turmanto miestelio šventėje Darbo partijos kandidato į Seimo narius R. Podolskio žmona O. Podolskienė, apsirengusi ežiuko kostiumu, dalijo bendruomenės nariams saldinius ir kitas vaises. Prie skundo pateiktose nuotraukose yra matomas R. Podolskis,

ežiuko kostiumą apsirengusi jo žmona O. Podolskienė, Seimo narys R. Žilinskas (šias aplinkybes patvirtina Lietuvos socialdemokratų partijos Zarasų skyriaus 2012 m. rugsėjo 26 d. raštas, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų atstovės Vyriausiojoje rinkimų komisijoje R. Firavičiūtės 2012 m. spalio 2 d. skundas su priedais, Seimo nario R. Žilinsko 2012 m. spalio 4 d. rašto kopija, vaizdo medžiaga). O. Podolskienė 2012 m. spalio 5 d. rašte pripažino, kad renginio metu apsirengusi ežiuko kostiumą dalijo ledus ir kad tame pačiame renginyje dalyvavo R. Podolskis. O. Podolskienė pripažino, kad teptukus, guašą, plastiliną ir ledus pirkė savo iniciatyva. Be to, O. Podolskienė pabrėžė savo, kaip Zarasų miesto seniūnės, statusą organizuojant renginius.

R. Podolskis Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 19 d. posėdyje iš dalies patvirtino nurodytas aplinkybes: „Turmante vykusios šventės metu buvo dalinami saldainiai – 0,5 kg. Ledai buvo dalinami dažnai. Antalieptės renginius rėmiau savo lėšomis – 50–100 litų dovanoms. Imbrade yra mano parduotuvė, vaikiukams liepiu – nubėkit ir paimkit va ten ledų.“ F. Pužas 2012 m. spalio 19 d. liudijime teigia, kad „per Dusetų derliaus ir amatų šventę, kuri vyko 2012 m. rugsėjo 29 d., kandidatas į Lietuvos Respublikos Seimo narius Rimvydas Podolskis vaišino alumi dusetiškius – 7–8 žmones, ragindamas už save balsuoti per ateinančius Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus“.

4.1.3. Atsižvelgdama į surinktą informaciją, Papirkimų tyrimo darbo grupė padarė išvadą, kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis ir su juo susiję asmenys neatlygintinai dovanojo rinkėjams valgomuosius ledus, saldinius, vaišino juos alumi.

4.1.4. Šias aplinkybes iš esmės patvirtino Konstitucinio Teismo posėdyje apklausta liudytoja D. Kelečienė. Ji parodė, kad jos vadovaujamoje komisijoje buvo atlikti tyrimai dėl rinkimų agitacijos metu pastebėto netiesioginio rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimo kandidato į Seimo narius R. Podolskio naudai. Pasak jos, per Zarasų rajone 2012 m. rugpjūčio–spalio mėn. vykusius bent 6 masinius renginius jų dalyviams buvo nemokamai dalijami saldainiai, ledai. Šiuos renginius vienaip ar kitaip remdavo ir R. Podolskis, o jo žmona O. Podolskienė, pati apsirengusi ežiuko kostiumą, vaikams ir kitiems renginių dalyviams dalijo saldinius.

4.2. Vyriausioji rinkimų komisija nustatė šias aplinkybes, liudijančias, kad balsavimo iš anksto laikotarpiu – balsavimo rinkimų apylinkėse dieną buvo padaryti Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai.

4.2.1. Kandidatas į Seimo narius R. Podolskis, galimai bendrininkaudamas su R. Garbinčiumi, kurio baudžiamoji byla buvo nagrinėjama Zarasų rajono apylinkės teisme, netiesiogiai pirkė kai kurių rinkėjų balsus. Kaip teigiama Panevėžio apygardos prokuratūros Utenos apylinkės prokuratūros raštuose Nr. S-18433 ir S-18895, R. Garbinčius, bendrininkaudamas su R. Podolskiu ir gavęs iš jo pinigų bei tikėdamasis gauti materialinį atlygį ir siekdamas, kad 2012 m. Seimo rinkimuose Zarasų rajone kuo daugiau rinkėjų balsuotų už Nr. 3 pažymėtą Darbo partiją bei

Darbo partijos kandidatą į Seimo narius R. Podolskį, 2012 m. spalio 10 ir 11 d. Zarasų mieste, turėdamas tikslą paveikti rinkėjų valią, žodžiu pažadėjo jiems atsilyginti po 10 litų kiekvienam, jeigu jie 2012 m. Seimo rinkimuose Zarasų rajone balsuos už Nr. 3 pažymėtą Darbo partiją ir Darbo partijos kandidatą R. Podolskį, o minėtiems rinkėjams dalyvavus rinkimuose, jiems davė po 10 litų.

R. Garbinčius nurodė, kad 2012 m. spalio 10 d. pirko balsus iš kai kurių rinkėjų. Papirkimų tyrimo darbo grupės nuomone, sprendžiant iš R. Garbinčiaus parodymų, galėtų būti daugiau žmonių, kurių balsai buvo nupirkti. Tokią informaciją 2012 m. spalio 19 d. Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdyje patvirtino ir prokuroras G. Jefimovas. Be to, Papirkimų tyrimo darbo grupės nuomone, iš R. Garbinčiaus teiginio „daugelis mano sutiktų žmonių sakė, kad jau už R. Podolskį balsavo ir jiems už balsą buvo sumokėta po 10 litų“ galima manyti, jog jis sutiko ir daugiau žmonių, kurie balsavo už R. Podolskį ir kuriems už balsavimą buvo sumokėta.

Iš Vyriausiosios rinkimų komisijos atstovų Konstituciniam Teismui per 2012 m. spalio 24 d. teismo posėdį pateiktos medžiagos matyti, kad prokuroro G. Jefimovo 2012 m. spalio 16 d. surašytu pareiškimu „Dėl ikiteisminio tyrimo bylos Nr. 58-1-00311-12 nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka“ ikiteisminio tyrimo medžiaga dėl įtariamojo R. Garbinčiaus padarytos nusikalstamos veikos, nustatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 172 straipsnyje „Trukdymas pasinaudoti rinkimų ar referendumo teise“, buvo perduota nagrinėti teismui. Ikiteisminis tyrimas R. Podolskio ir kitų asmenų atžvilgiu buvo išskirtas į atskirą tyrimą.

Vyriausioji rinkimų komisija 2012 m. spalio 19 d. sprendimu Nr. Sp-305 „Dėl sutikimo patraukti kandidatą į Seimo narius Rimvydą Podolskį baudžiamojon atsakomybėn“ patenkino prokuroro prašymą, kuriame nurodyta, jog yra pakankamai teisėtai gautų duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad R. Podolskis galėjo padaryti nusikalstamą veiką, nustatytą Baudžiamojo kodekso 172 straipsnyje, ir davė sutikimą kandidatą į Seimo narius 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimuose R. Podolskį rinkimų agitacijos metu, taip pat iki Seimo nario priesaikos davimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar kitaip suvaržyti jo laisvę, išskyrus suėmimo taikymą. Konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu dėl nusikalstamos veikos, kurią padaręs R. Podolskis įtariamas, yra atliekamas ikiteisminis tyrimas.

4.2.2. Nustatyta, kad Dusetų gyventojas E. Šatkus surinko 3–4 gyventojų pasus, kad „sutvarkytų balsavimo reikalus“. Kai kuriems asmenims buvo sumokėta už tai, kad jie balsuos už kandidatą į Seimo narius R. Podolskį ir Darbo partiją. Organizuojant balsų už R. Podolskį ir Darbo partiją pirkimą 2012 m. spalio 14 d. Zarasų rajono Dusetų seniūnijoje dalyvavo A. Baliukas kartu su kitu asmeniu; pinigai buvo perduodami pas L. Šatkuvienę, o juos atveždavo N. Makauskienė. Vieno balso kaina svyravo nuo 10 iki 15 litų (aplinkybės išdėstytos Lietuvos socialdemokratų partijos Zarasų skyriaus 2012 m. spalio 13 d. skunduose Nr. N-8 ir N-9).

4.2.3. L. Riaubiškienė pateikė rašytinį liudijimą, kad 2012 m. spalio 13 d. Zarasų miesto

centre prie „Dianos“ kavinės jos savininkė D. Mickevičienė ją informavo, jog kavinės darbuotoją į mašiną pasikvietė R. Garbinčius su kitu asmeniu ir agitavo balsuoti už R. Podolskį bei Darbo partiją. Už šią paslaugą sumokėjo 10 litų. L. Riaubiškienės liudijimą patvirtina ir kito asmens liudijimas apie balsų pirkimą. Jame nurodoma, kad 2012 m. spalio 14 d. A. Baliukas ir jo sesuo galėjo kalbėti apie atsiskaitymą po balsavimo galimai paperkant keletą rinkėjų. 2012 m. spalio 19 d. liudijime G. Akuntjevas teigė 2012 m. spalio 11 d. iš asocialaus asmens girdėjęs, kad tolėliau nuo savivaldybės, prie „Ažuolo“ gimnazijos, už balsavimą už Darbo partiją ir R. Podolskį yra atsiskaitoma po „desiatkę“.

4.2.4. Lietuvos socialdemokratų partijos Zarasų skyriaus 2012 m. spalio 13 d. skunde ir Seimo nario R. Žilinsko 2012 m. spalio 13 d. rašte yra nurodomi galimo rinkėjų papirkimo ir jų pavėžėjimo balsuoti faktai, kuriuos užfiksavo Lietuvos socialdemokratų partijos stebėtojai. Šių asmenų vertinimu, R. Podolskio komanda per dvi dienas, kol Zarasų rajono savivaldybėje vyko balsavimas, galėjo nuvežti balsuoti apie 350 asmenų.

4.2.5. Papirkimų tyrimo darbo grupės išvadoje nurodyti *inter alia* šie policijos pranešimai:

– 2012 m. spalio 13 d. 17 val. 55 min. gautas pranešimas, kad Zarasų rajono Daneikių kaime automobiliu važinėjama į namus ir žmonėms siūloma po 10 litų, jei jie balsuos už Darbo partiją;

– 2012 m. spalio 13 d. apie 15–16 val. Zarasų rajono Degučių seniūnijos Daneikių kaime galbūt S. Lamanauskas, atvykęs pas vieną rinkėją, prašė balsuoti už Darbo partiją ir siūlė už tai 10 litų; dėl šio fakto pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Baudžiamojo kodekso 172 straipsnį;

– 2012 m. spalio 10 d. 9 val. 50 min. Utenos apskrities Vyriausiojo policijos komisariato Zarasų rajono policijos komisariate gautas pranešimas, kad Magučių ir Bernotiškės paraudotuvėse gali būti paperkami rinkėjai, pirminiais duomenimis, raginant balsuoti už Darbo partiją;

– 2012 m. spalio 10 d. 17 val. 32 min. Utenos apskrities Vyriausiojo policijos komisariato Zarasų rajono policijos komisariate gautas pranešimas, kad Zarasų rajono Riešutinės kaime prie daugiabučio atvyks automobilis ir veš žmones balsuoti;

– 2012 m. spalio 14 d. 9 val. 43 min. Zarasų rajone, Turmante, rinkimų apygardos pirmininkė D. Kelečienė pranešė, kad į Turmanto rinkimų apygardą automobiliais „Audi 90“, valstybinis numeris VKH 796, ir „Audi 100 Avant“, valstybinis numeris BGS 897, vežami žmonės balsuoti už Darbo partiją.

4.2.6. G. Akuntjevo 2012 m. spalio 19 d. liudijime teigiama, kad 2012 m. spalio 10–11 d. automobilis „Citroen“, valstybinis numeris DRG 501, nuolat važinėjo po visą Zarasų miestą ir vežė žmones iki balsavimo patalpos ir nuo jos. L. Gudžiukaitė 2012 m. spalio 19 d. liudijime teigia Turmante nuo 8 iki 10 val. fiksavusi, kad vairuotojai, kurių automobilių valstybiniai numeriai VKH 796 ir BGS 897, veža rinkėjus balsuoti. Pilni automobiliai atvažiavo kelis kartus. Šis liudijimas sutampa su minėtuose policijos pranešimuose nurodyta informacija.

4.2.7. Iš gautos informacijos Papirkimų tyrimo darbo grupė padarė išvadą, kad Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 išankstinio balsavimo laikotarpiu ir balsavimo rinkimų apylinkėse dieną galėjo būti vykdomas organizuotas rinkėjų vežimas balsuoti, taip pat kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis per susijusius asmenis organizuotai pirko Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkėjų balsus.

4.2.8. Iš Vyriausiosios rinkimų komisijos atstovų Konstituciniam Teismui per 2012 m. spalio 24 d. teismo posėdį pateiktos medžiagos matyti ir tai, kad išankstinio balsavimo dienomis (2012 m. spalio 10–12 d.) Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 (Zarasų rajono savivaldybės patalpose) balsavo 230–500 rinkėjų, kurių dauguma buvo asocialūs asmenys, nuo jų sklido alkoholio kvapas. Į rinkimus jie atvykdavo (buvo atvežami) organizuotai (Tautininkų sąjungos 2012 m. spalio 12 d. raštas Vyriausiajai rinkimų komisijai, Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisijai, Lietuvos socialdemokratų partijos Zarasų skyriaus 2012 m. spalio 13 d. raštas Nr. 3, Seimo nario R. Žilinsko 2012 m. liepos 13 d. raštas Nr. SN-S-154).

Šias aplinkybes iš esmės patvirtino Konstitucinio Teismo posėdyje apklausta liudytoja D. Kelečienė. Pasak jos, tiesioginis rinkėjų papirkimas buvo pastebėtas per išankstinį balsavimą Zarasų rajono savivaldybės patalpose, nes balsuoti atėjo neįprastai daug žmonių, palyginti su 2008 m. Seimo rinkimais, ir daugelis iš jų buvo asocialūs, anksčiau nebalsuodavę. Liudytoja taip pat nurodė, kad rinkimų stebėtojai išsiaiškino, kas galėjo papirkti išankstiniame balsavime dalyvavusius rinkėjus, ir kad šią informaciją perdavė teisėsaugos institucijoms toliau tirti. Ji teigė iš rinkimų stebėtojų ir paprastų žmonių gavusi informaciją, kad rinkimų dieną į rinkimus bus vežami rinkėjai ir kad tai organizuoja Darbo partijos atstovai, tačiau teisėsaugos institucijoms, kurioms ši informacija buvo perduota, konkrečių atvejų nustatyti nepavyko.

4.3. Papirkimų tyrimo darbo grupė, atlikusi tyrimą, konstatavo, kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalį, nes nesilaikė jame nurodyto draudimo tiesiogiai ar netiesiogiai pirkti rinkėjų balsus, būtent:

4.3.1. 2012 m. spalio 10 ir 11 d. per tarpininką (netiesiogiai) R. Garbinčių galėjo nupirkti iki 10 rinkėjų balsų;

4.3.2. 2012 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. vykusių renginių metu teikė rinkėjams nemokamai dovanas – ledus ir saldinius;

4.3.3. 2012 m. spalio 10, 13, 14 d. galimai su jo žinia buvo organizuojamas rinkėjų vežimas balsuoti.

5. Politinė partija „Tvarka ir teisingumas“ 2012 m. spalio 22 d. Respublikos Prezidentei pateikė skundą „Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012-10-21 sprendimo Nr. Sp-308“, kuriuo apskundė Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-308 tiek, kiek šio sprendimo 2 punktu nuspręsta pripažinti rinkimų rezultatus vienmandatėje Zarasų–Visagino

rinkimų apygardoje Nr. 52 negaliojančiais, taip pat tiek, kiek jo 5 punktu kitose 67 vienmandatėse apygardose nuspręsta surengti pakartotinį balsavimą neįtraukiant Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52.

5.1. Šiame politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ skunde teigiama, kad jos atstovas A. Dumbrava Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 surinko daugiausia rinkėjų balsų ir, užtikrintai užėmęs pirmą vietą tarp 15 kandidatų, užsitikrino galimybę būti išrinktas į Seimą per pakartotinį balsavimą. Tačiau, Vyriausiajai rinkimų komisijai ginčijamo sprendimo 2 punktu nusprendus Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų rezultatus pripažinti negaliojančiais, jis tokios galimybės neteko, taigi buvo pažeistas demokratiškų ir laisvų rinkimų principas, konstitucinės asmenų teisės dalyvauti rinkimuose.

5.2. Šis politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ skundas grindžiamas argumentais, susijusiais su Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punkto teisėtumu, pagrįstumu ir teisingumu:

– atsižvelgiant į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jurisprudenciją, Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimuose turi būti išdėstytos visos reikšmingos sprendimo priėmimui teisinės ir faktinės aplinkybės: jame turi būti išsamiai apibūdinti nustatyti konkretūs teisės aktų pažeidimai, konkrečiais faktiniais duomenimis pagrįstas jų įvertinimas, išsamiai apibūdinti kiti neteisėti veiksmai, pateikti pakankami ir išsamūs motyvai. Taigi Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai turi būti pagrįsti, jų turinys turi atitikti teisės normų reikalavimus. Skundžiamame Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendime Nr. Sp-308 nėra nė vieno teisinio motyvo ar argumento, kodėl Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 rinkimų rezultatai buvo pripažinti negaliojančiais. Šiame sprendime tik nurodoma priežastis, dėl kurios rinkimų rezultatai pripažinti negaliojančiais, t. y. jis priimtas dėl nustatytų šiurkščių rinkimų įstatymo pažeidimų, tačiau nenurodoma, dėl kokių konkrečių pažeidimų ir kokiais veiksmais jie padaryti. Skundžiamame sprendime taip pat nėra jokios nuorodos į kitus dokumentus, kuriuose būtų išaiškinti ir nustatyti tie šiurkštūs rinkimų įstatymų pažeidimai. Pažymima, kad skundo rengimo metu politinė partija „Tvarka ir teisingumas“ neturėjo jokių duomenų dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų šiurkščių rinkimų įstatymo pažeidimų Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pagrindimo;

– vadovaujantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsniu, Vyriausioji rinkimų komisija, kad pripažintų rinkimų rezultatus Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 negaliojančiais, privalėjo nustatyti, jog per Seimo rinkimus buvo padaryti konkretūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs pažeidimai, kurie turėjo esminę įtaką rinkimų rezultatams arba dėl kurių negalima nustatyti esminių rinkimų rezultatų, tačiau iš Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 nėra aišku, kuriuo iš šių pagrindų remiantis rinkimų rezultatai

Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 buvo pripažinti negaliojančiais. Politinė partija „Tvarka ir teisingumas“, neturėdama informacijos, ar buvo laikytasi Vyriausiosios rinkimų komisijos 2008 m. birželio 26 d. sprendimu Nr. 32 patvirtintos Rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimo faktų tyrimo ir vertinimo tvarkos, *inter alia* ar buvo sudaryta darbo grupė, ar buvo pritarta jos išvadai, teigia, kad jei to nebuvo padaryta, Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-308, atsižvelgiant ir į kitus minėtus neaiškumus, yra neteisėtas;

– Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-308, kuris priimtas be jokio pagrindo ir teisinio pagrindimo, tačiau kuriuo rinkimų rezultatai visoje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, neabejotinai yra pažeidžiama rinkimuose dalyvavusių asmenų konstitucinė teisė rinkti ir būti išrinktiems. Jei toks sprendimas buvo priimtas tik dėl vieno iš kandidatų į Seimo narius neteisėtos veikos per rinkimus, teisiniai padariniai turėtų kilti tik tam kandidatui. Atsižvelgiant į tai, kad nėra nustatyta, jog politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ kandidatas A. Dumbrava arba kiti kandidatai, kurie rinkimuose dalyvavo sąžiningai, yra padarę rinkimų įstatymo pažeidimus, visų rinkimų rezultatų toje apygardoje pripažinimas negaliojančiais neatitinka protingumo ir teisingumo principų, o pakartotinių rinkimų skelbimo atveju išrinktasis Seimo narys neteks galimybės atstovauti savo rinkėjams visą naujai išrinkto Seimo kadenciją.

6. Minėta, kad, gavusi politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ 2012 m. spalio 22 d. skundą „Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012-10-21 sprendimo Nr. Sp-308“, Respublikos Prezidentė 2012 m. spalio 23 d. dekretu Nr. 1K-1248 „Dėl paklausimo Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui“ kreipėsi į Konstitucinį Teismą su paklausimu dėl išvados, ar per 2012 m. Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas.

II

1. Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte nustatyta, kad Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus.

Konstitucijos 102 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad Konstitucinio Teismo statusą ir jo įgaliojimų vykdymo tvarką nustato Konstitucinio Teismo įstatymas.

2. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 77 straipsnio 1 dalį (taip pat pagal Seimo rinkimų įstatymo 95 straipsnio 1 dalį) su paklausimu, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Seimo narių rinkimus, Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą ne vėliau kaip per 3 dienas po to, kai paskelbiami oficialūs rinkimų rezultatai.

Konstitucinio Teismo įstatymo 77 straipsnio 2 dalyje (taip pat Seimo rinkimų įstatymo 95 straipsnio 2 dalyje) nustatyta, kad Konstitucinis Teismas, tirdamas paklausimą dėl rinkimų įstatymų pažeidimų per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus, tiria ir vertina tik Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimus arba jos atsisakymą nagrinėti skundus dėl rinkimų

įstatymų pažeidimų tais atvejais, kai sprendimai buvo priimti ar kita šios komisijos veika buvo padaryta pasibaigus balsavimui.

Pagal Seimo rinkimų įstatymo 93 straipsnio 1 dalį galutinius rinkimų rezultatus, išnagrinėjusi visus skundus ir nustačiusi visus rinkimų rezultatus apygardoje, nustato Vyriausioji rinkimų komisija. Šio straipsnio 2 dalyje *inter alia* nustatyta, kad galutinius rinkimų rezultatus ne vėliau kaip per 7 dienas nuo rinkimų arba pakartotinio balsavimo skelbia Vyriausioji rinkimų komisija; galutinius rinkimų rezultatus Vyriausioji rinkimų komisija pirmiausia paskelbia internete ir artimiausiame „Valstybės žinių“ numeryje.

3. Respublikos Prezidentės paklausimas dėl išvados, ar per 2012 m. Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, yra susijęs su dviem Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimais, kuriais rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais: 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-308 (2 punktu). Šis paklausimas Konstituciniame Teisme gautas 2012 m. spalio 23 d.

Minėti Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai, kuriais rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, priimti pasibaigus balsavimui renkant Seimo narius; Respublikos Prezidentės paklausimo gavimo Konstituciniame Teisme dieną jie buvo paskelbti Seimo interneto svetainėje. Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-308 paklausimo gavimo Konstituciniame Teisme dieną buvo paskelbtas ir „Valstybės žiniuose“ (2012, Nr. 123-6230).

Rinkimų rezultatų pripažinimas negaliojančiais 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktu reiškia, kad per 2012 m. spalio 14 d. vykusį balsavimą Zarasų–Visagino vienmandatėje rinkimų apygardoje Nr. 52 Seimo narys nebuvo išrinktas, pakartotinis balsavimas šioje rinkimų apygardoje 2012 m. spalio 28 d. neįvyks. Taigi, atsižvelgiant į šiuos sprendimus, balsavimas Zarasų–Visagino vienmandatėje rinkimų apygardoje Nr. 52 laikytinas pasibaigusiu, o rinkimų rezultatų pripažinimas laikytinas galutiniu 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimų rezultatų Zarasų–Visagino vienmandatėje rinkimų apygardoje Nr. 52 nustatymu.

4. Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktas yra neatskiriama susiję. Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313, vadovaujantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsniu, rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais; 2012 m. spalio 21 d. buvo priimtas ir sprendimas Nr. Sp-308, kurio 2 punktu Seimo rinkimų rezultatai Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 taip pat pripažinti negaliojančiais.

5. Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktą, kuriais

2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, tirs ir vertins kartu.

III

1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad konstitucinėje demokratijoje politinių atstovaujamųjų institucijų formavimui keliami ypatingi reikalavimai. Šios institucijos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo, teisėtumo, *inter alia* dėl to, ar renkant asmenis į politines atstovaujamas institucijas nebuvo pažeisti demokratinės teisinės valstybės principai. Priešingu atveju būtų pakirstas žmonių pasitikėjimas atstovaujama demokratija, valstybės institucijomis, pačia valstybe. Demokratiški rinkimai yra svarbi piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma, kartu ir būtinas valstybės politinių atstovaujamųjų institucijų formavimo elementas. Rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimiais ir teisėtais, jeigu jie vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinį rinkimų principus, pažeidžiant demokratinę rinkimų procedūras (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas, 2008 m. lapkričio 7 d. išvada). Įstatymų leidėjas, įstatymu įtvirtindamas rinkimų teisės nuostatas, yra įpareigotas laikytis šių Konstitucijoje įtvirtintų teisinio reguliavimo imperatyvų (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

2. Konstitucijos 55 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narių rinkimų tvarką nustato įstatymas. Konstitucinis Teismas 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje yra konstatavęs, jog ši konstitucinė nuostata reiškia, kad įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu įtvirtinti Seimo narių rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, apimančią *inter alia* kandidatų į Seimo narius kėlimą, rinkimų agitaciją, balsavimo tvarką, rinkimų rezultatų nustatymą, rinkimų ginčų nagrinėjimo procedūras, reguliuoti kitus Seimo narių rinkimų santykius. Tai darydamas įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos; jis negali nei pats paneigti, iškreipti ar apriboti visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės, slapto balsavimo, nei sudaryti teisinių prielaidų tai padaryti kitiems subjektams, priešingu atveju būtų apribojama arba išvis paneigiama Tautos aukščiausios suverenios galios raiška per Tautos atstovybę – Seimą.

Konstitucinis Teismas 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje taip pat yra konstatavęs, jog įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad rinkėjai balsuotų asmeniškai ir slaptai, kad balsavimo metu nebūtų galima paveikti rinkėjų valios ir jos kontroliuoti. Ypač neleistina, kad rinkimų finansavimas būtų neskaidrus ar nekontroliuojamas, kad rinkimų kampanijoje būtų naudojamos tokios rinkimų technologijos, kurios prieštarauja moralei, teisingumui, visuomenės darnai. Pabrėžtina ir tai, kad pagal Konstituciją jokiais motyvais negali būti pateisinamas rinkėjų balsų tiesioginis ar netiesioginis pirkimas, taip pat tokia rinkimų kampanijos praktika, kai rinkėjai yra dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinami dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą. Tai

tolygu rinkėjų papirkimui, reiškiančiam, kad iš Lietuvos Respublikos piliečių atimama teisė laisvai, patiems pareikšti savo tikrąją valią Seimo rinkimuose, o iš Tautos – teisė išsirinkti tokią Tautos atstovybę, kuri išreikštų jos tikrąją aukščiausią suverenią galią.

3. Pabrėžtina, kad įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų Seimo rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą – būtinas Tautos pasitikėjimo savo atstovybe prielaidas; jeigu įstatymų leidėjas nepaiso minėtų iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, nenustato demokratiškų, laisvų, sąžiningų rinkimų užtikrinimo mechanizmo, visuomet gali kilti abejonių dėl Seimo narių išrinkimo teisėtumo (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d., 2008 m. lapkričio 7 d. išvados).

4. Minėta, kad pagal Konstituciją jokiais motyvais negali būti pateisinamas rinkėjų balsų tiesioginis ar netiesioginis pirkimas, taip pat tokia rinkimų kampanijos praktika, kai rinkėjai yra dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinami dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą; tai tolygu rinkėjų papirkimui, reiškiančiam, kad iš Lietuvos Respublikos piliečių atimama teisė laisvai, patiems pareikšti savo tikrąją valią Seimo rinkimuose, o iš Tautos – teisė išsirinkti tokią Tautos atstovybę, kuri išreikštų jos tikrąją aukščiausią suverenią galią.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad masinis ir (arba) sisteminis rinkėjų papirkimas, *inter alia* dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, vykstant rinkimų procesui (*inter alia* rinkimų agitacijos kampanijos, balsavimo laikotarpiu) laikytinas šiurkščiu demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimu. Tokie rinkimų principų pažeidimai sudaro prielaidas pagrįstai abejoti rinkimų rezultatų legitimumu ir teisėtumu, taigi gali apriboti arba išvis paneigti Tautos aukščiausios suverenios galios raišką per Tautos atstovybę – Seimą.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad masiniu rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimu vykstant rinkimų procesui laikytinas ir vienkartinis prekių, pinigų ar kitokių dovanų dalijimas ir (arba) neatlygintinis paslaugų teikimas daugeliui rinkėjų per susirinkimus ar kitokius visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtus renginius skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą.

5. Konstitucinis Teismas 1996 m. lapkričio 23 d. nutarime pabrėžė, kad vykdant demokratiškus rinkimus ypač svarbūs yra viešumo ir kontrolės mechanizmai. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 1 dalies 13 punktą Seimas sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį. Konstitucinis Teismas 1994 m. liepos 11 d. sprendime (Nr. 5/94) konstatavo, kad pagal šią nuostatą Lietuvoje turi būti suformuota universali rinkimus organizuojanti institucija – Vyriausioji rinkimų komisija; konstitucinė nuostata dėl Vyriausiosios

rinkimų komisijos turi būti įgyvendinta įstatymu įtvirtinant jos paskirtį pagal konstitucines nuostatas, sudarymo principus bei kompetenciją. Pažymėtina, kad įstatymu turi būti nustatytas toks Vyriausiosios rinkimų komisijos ir teritorinių rinkimų organizavimo institucijų sudarymo tvarkos teisinis reguliavimas, kuris sudarytų prielaidas šioms institucijoms priimti objektyvius ir veiksmingus sprendimus dėl rinkimų organizavimo.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad konstitucinė Vyriausiosios rinkimų komisijos paskirtis organizuoti rinkimus taip pat suponuoja jos įgaliojimus kontroliuoti ir imtis priemonių, kad būtų veiksmingai užtikrintas demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų laikymasis. Atsižvelgiant į tai, pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį rinkimų proceso teisinį reguliavimą, pagal kurį Vyriausioji rinkimų komisija ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos turėtų įgaliojimus veikti taip, kad būtų veiksmingai užtikrintas minėtų rinkimų principų laikymasis, *inter alia* būtų užkirstas kelias šių principų pažeidimams, jie būtų iširti ir būtų taikomos sankcijos atsakingiems už šiuos pažeidimus rinkimų proceso dalyviams ir kitiems asmenims.

6. Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas). Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog šis principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai, *inter alia* Vyriausioji rinkimų komisija ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos, turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus.

IV

1. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimą Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktą, kuriais 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, tirs ir vertins kartu.

Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendime Nr. Sp-313 nurodyta, kad jis priimtas vadovaujantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsniu. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje pirmiausia yra reikšmingos Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio nuostatos, kuriomis reguliuojamas rinkimų rezultatų pripažinimas negaliojančiais.

2. Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta:

„Vyriausioji rinkimų komisija gali pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais, jeigu nustato, kad šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje, arba dokumentų suklastojimas ar jų praradimas turėjo esminės įtakos rinkimų rezultatams, arba pagal balsų skaičiavimo protokolus ar

kitus rinkimų dokumentus negalima nustatyti šių esminių rinkimų rezultatų:

1) vienmandatėje rinkimų apygardoje – kandidato, kuriam tenka mandatas, arba kandidatų, dalyvaujančių pakartotiniame balsavime;

2) daugiamandatėje rinkimų apygardoje – kandidatų sąrašų, dalyvaujančių paskirstant mandatus, arba kandidatų sąrašui tenkančių mandatų skaičių galima nustatyti tik daugiau kaip vieno mandato tikslumu.“

3. Taigi Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nustatyti Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais *inter alia* tada, kai yra nustatomi šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje.

3.1. Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio „Draudimas papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis“ (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta:

„Prasidėjus Seimo rinkimų politinei kampanijai, t. y. nuo Seimo rinkimų datos paskelbimo iki šio įstatymo nustatyto rinkimų agitacijos kampanijos laikotarpio pabaigos, taip pat rinkimų dieną draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai pirkti rinkėjų balsus, dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinti rinkėją ar rinkimų teisę turintį asmenį dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą asmenį, kurį numatoma kelti kandidatų, kandidatą arba kandidatų sąrašą, taip pat žadėti už balsavimą atsilyginti rinkėjams po rinkimų turint tikslą paveikti rinkėjų valią dėl konkrečių politinių partijų ar kandidatų arba asmenų, kuriuos numatoma kelti kandidatais, ir taip trukdyti piliečiams įgyvendinti rinkimų teisę.“

3.2. Aiškinant Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalies nuostatas kartu su šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies nuostatomis šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Vyriausiajai rinkimų komisijai yra suteikta teisė pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais tais atvejais, kai nustatomi šiurkštūs draudimo papirkti rinkėjus ar rinkimų teisę turinčius asmenis pažeidimai, *inter alia* šiurkštūs draudimo tiesiogiai ar netiesiogiai pirkti rinkėjų balsus, dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinti rinkėjus ar rinkimų teisę turinčius asmenis dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, pažeidimai, kurie gali būti padaryti ir vykstant rinkimų agitacijos kampanijai, ir balsavimui paštu, ir balsavimui iš anksto, ir rinkimų dieną.

Šioje Konstitucinio Teismo išvadoje pažymėta, kad masinis ir (arba) sisteminis rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimas, *inter alia* dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, vykstant rinkimų procesui (*inter alia* rinkimų agitacijos kampanijos, balsavimo laikotarpiu) laikytinas šiurkščiu demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimu; tokie rinkimų principų pažeidimai sudaro prielaidas

pagrįstai abejoti rinkimų rezultatų legitimumu ir teisėtumu, taigi gali apriboti arba išvis paneigti Tautos aukščiausios suverenios galios raišką per Tautos atstovybę – Seimą.

Vadinasi, Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nustatyti Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais nustačius šiurkščius šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus aiškintini kaip šios komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais *inter alia* nustačius masinio ir (arba) sisteminio rinkėjų papirkimo atvejus. Kadangi, kaip minėta, tokie pažeidimai sudaro prielaidas pagrįstai abejoti rinkimų rezultatų legitimumu ir teisėtumu, gali apriboti arba išvis paneigti Tautos aukščiausios suverenios galios raišką per Tautos atstovybę – Seimą, preziumuotina, kad jie savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams. Tokia prezumpcija gali būti paneigta Vyriausiajai rinkimų komisijai įvertinus kitas konkrečias rinkimų proceso aplinkybes, turinčias reikšmės rinkimų rezultatų nustatymui (pavyzdžiui, politinės partijos ar kandidato, atsakingo už šiurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus, surinktą pernelyg mažą balsų skaičių).

3.3. Šioje Konstitucinio Teismo išvadoje minėta, kad masiniu rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimu laikytinas ir vienkartinis prekių, pinigų ar kitokių dovanų dalijimas ir (arba) neatlygintinis paslaugų teikimas daugeliui rinkėjų per susirinkimus ar kitokius visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtus renginius vykstant rinkimų procesui, taip skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą.

Taigi pagal Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalį Vyriausioji rinkimų komisija turi įgaliojimus pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais ir nustačiusi vienkartinio prekių, pinigų ar kitokių dovanų (išskyrus Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 2 dalyje nurodytą rinkimų agitacijos medžiagą) dalijimo daugeliui rinkėjų per susirinkimą ar kitokį visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtą renginį vykstant rinkimų procesui, taip skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, faktą.

3.4. Pažymėtina, jog iš Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalies formuluotės „Vyriausioji rinkimų komisija gali pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais“ matyti, kad Vyriausiajai rinkimų komisijai yra suteikta tam tikra diskrecija šioje dalyje numatytais atvejais (nustačius šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kitus šiurkščius įstatymų pažeidimus arba dokumentų suklastojimą ar jų praradimą, kuris turėjo esminę įtaką rinkimų rezultatams, arba nesant galimybės nustatyti esminių rinkimų rezultatų pagal balsų skaičiavimo protokolus ar kitus rinkimų dokumentus) pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais.

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, konstitucinė Vyriausiosios rinkimų komisijos paskirtis organizuoti rinkimus suponuoja jos įgaliojimus kontroliuoti ir imtis priemonių, kad būtų veiksmingai užtikrintas demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų laikymasis, taip pat į minėtą prezumpciją, kad šiurkštūs Seimo

rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams, darytina išvada, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos diskrecija pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais yra ribota: ji privalo pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais visais atvejais, kai nustato, kad yra padaryti šurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai, ir nenustato prezumpciją, kad šie pažeidimai savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams, paneigiančių aplinkybių, bei nėra jokių kitų priemonių užtikrinti, kad nebus iškreipta tikroji rinkėjų valia, kuri yra esminė rinkimų rezultatų legitimumo ir teisėtumo prielaida.

4. Šiame kontekste pažymėtina, jog Seimo rinkimų įstatymo 39 straipsnio „Kandidatų į Seimo narius registravimas“ 6 dalyje (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) *inter alia* yra nustatyta, kad Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi, jog politinė partija ar kandidatas yra šurkščiai pažeidęs šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalį, panaikina tokio kandidato į Seimo narius registravimą, atšaukia atitinkamos politinės partijos ar partijų koalicijos jungtinio kandidatų sąrašo paskelbimą, jei iki rinkimų liko ne mažiau kaip 15 dienų.

Taigi pagal Seimo rinkimų įstatymo 39 straipsnio 6 dalį Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi, kad rinkimų kampanijos metu tam tikra politinė partija ar kandidatas šurkščiai pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatytą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis (masinio ir (arba) sisteminio rinkėjų papirkimo faktą), privalo atšaukti tokios partijos kandidatų sąrašo ar partijų koalicijos, kurioje tokia partija dalyvauja, jungtinio kandidatų sąrašo paskelbimą arba panaikinti tokio kandidato registravimą. Tokios priemonės yra skirtos tam, kad būtų užkirstas kelias rinkimų proceso metu iškreipti tikrąją rinkėjų valią, kuri yra esminė rinkimų rezultatų legitimumo ir teisėtumo prielaida, taigi rinkimų proceso sąžiningumui ir skaidrumui garantuoti. Tačiau Vyriausiajai rinkimų komisijai draudžiama tokias priemones panaudoti likus ne daugiau kaip 15 dienų iki rinkimų. Todėl, nustačiusi šurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus penkiolikos dienų iki rinkimų laikotarpiu (*inter alia* vykstant balsavimui paštu, balsavimui iš anksto), balsavimo dieną ar nustatydamą rinkimų rezultatus, Vyriausioji rinkimų komisija, siekdama užtikrinti, kad nebūtų iškreipta tikroji rinkėjų valia, gali imtis tik griežčiausios priemonės – rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais pagal Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalį.

V

1. Minėta, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktas, dėl kurių su paklausimu dėl išvados, ar per 2012 m. Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, kreipėsi Respublikos Prezidentė, yra neatskiriamai susiję. Taip pat minėta, kad šiuos Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimus, kuriais 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino

rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, Konstitucinis Teismas tirs ir vertins kartu.

Iš Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-313 teksto matyti, kad jis priimtas remiantis Papirkimų tyrimo darbo grupės išvada ir Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-311, kuriuo pripažinta, kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnyje įtvirtintą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis ir šitaip šiurkščiai pažeidė Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnį.

2. Iš Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-311 teksto matyti, kad jis priimtas remiantis Papirkimų tyrimo darbo grupės išvada. Taigi Vyriausioji rinkimų komisija iš esmės pritarė Papirkimų tyrimo darbo grupės išvadai, ir ši išvada laikytina pagrindu Vyriausiajai rinkimų komisijai patvirtinti Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimų faktus ir įvertinti juos kaip šiurkščius.

3. Kaip minėta, Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendime Nr. Sp-313 nurodyta, kad jis priimtas vadovaujantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsniu, kuriuo reguliuojamas rinkimų rezultatų pripažinimas negaliojančiais. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs ir vertins, ar Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktas, kuriais vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 2012 m. spalio 14 d. Seimo narių rinkimų rezultatai pripažinti negaliojančiais, nepažeidžia Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio.

4. Minėta, kad pagal Seimo rinkimų 91 straipsnio 1 dalį *inter alia*:

– nustatyti Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais *inter alia* tada, kai yra nustatomi šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje;

– Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais nustačius šiurkščius šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus aiškintini kaip šios komisijos įgaliojimai pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais *inter alia* nustačius masinio ir (arba) sisteminio rinkėjų papirkimo atvejus; preziumuotina, kad tokie pažeidimai savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams; tokia prezumpcija gali būti paneigta Vyriausiajai rinkimų komisijai įvertinus kitas konkrečias rinkimų proceso aplinkybes, turinčias reikšmės rinkimų rezultatų nustatymui;

– Vyriausioji rinkimų komisija turi įgaliojimus pripažinti rinkimų rezultatus negaliojančiais ir nustačiusi vienkartinio prekių, pinigų ar kitokių dovanų dalijimo ir (arba) neatlygintinio paslaugų teikimo daugeliui rinkėjų per susirinkimą ar kitokį visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtą renginį vykstant rinkimų procesui, taip skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, faktą;

– Vyriausioji rinkimų komisija privalo pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais visais atvejais, kai nustato, kad yra padaryti šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai, ir nenustato prezumpciją, kad šie pažeidimai savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams, paneigiančių aplinkybių, bei nėra jokių kitų priemonių užtikrinti, kad nebus iškreipta tikroji rinkėjų valia, kuri yra esminė rinkimų rezultatų legitimumo ir teisėtumo prielaida;

– nustačiusi šiurkščius šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus penkiolikos dienų iki rinkimų laikotarpiu (*inter alia* vykstant balsavimui paštu, balsavimui iš anksto), balsavimo dieną ar nustatydamą rinkimų rezultatus, Vyriausioji rinkimų komisija, siekdama užtikrinti, kad nebūtų iškreipta tikroji rinkėjų valia, gali imtis tik griežčiausios priemonės – rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais pagal Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalį.

5. Taigi sprendžiant, ar Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimas Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktą, kuriais 2012 m. spalio 14 d. Seimo rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, nepažeidžia Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio, reikia įvertinti, ar Vyriausioji rinkimų komisija pagrįstai nustatė, kad buvo padaryti šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai, ar nėra aplinkybių, paneigiančių prezumpciją, kad tokie šiurkštūs pažeidimai turi esminę įtaką rinkimų rezultatams, taip pat ar Vyriausioji rinkimų komisija neturėjo jokių kitų priemonių užtikrinti, kad nebus iškreipta tikroji rinkėjų valia.

5.1. Minėta, kad masinis ir (arba) sisteminis rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimas, *inter alia* dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą, vykstant rinkimų procesui (*inter alia* rinkimų agitacijos kampanijos, balsavimo laikotarpiu) laikytinas šiurkščiu demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimu; masiniu rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimu laikytinas ir vienkartinis prekių, pinigų ar kitokių dovanų dalijimas ir (arba) neatlygintinis paslaugų teikimas daugeliui rinkėjų per susirinkimus ar kitokius visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtus renginius vykstant rinkimų procesui, taip skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą. Pažymėtina, kad šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimai *ipso facto* laikytini šiurkščiais Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimais.

Minėta ir tai, kad iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos matyti, kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis ir su juo susiję asmenys rinkimų agitacijos laikotarpiu neatlygintinai dovanavo rinkėjams valgomuosius ledus, saldinius, vaišino alumi, kad Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 teritorijoje išankstinio balsavimo laikotarpiu ir balsavimo rinkimų apylinkėse

dieną galėjo būti vykdomas organizuotas rinkėjų vežimas balsuoti, taip pat kad kandidatas į Seimo narius R. Podolskis per susijusius asmenis organizuotai pirkto Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkėjų balsus. Vyriausioji rinkimų komisija 2012 m. spalio 21 d. sprendime Sp-311 konstatavo, kad papirkimai vykdyti įvairiose Zarasų rajono vietose per šventes, kurios pritraukia daugelį vietos bendruomenės gyventojų, dalyvaujant kandidatui į Seimo narius R. Podolskiui ir jo žmonai Zarasų miesto seniūnei O. Podolskienei, šitaip skatinant rinkėjus balsuoti už šį kandidatą, todėl galėjo būti paveikta daugiau kaip 394 rinkėjų valia.

Taigi, atsižvelgiant į šias aplinkybes, liudijančias, kad draudimas papirkti rinkėjus ar rinkimų teisę turinčius asmenis rinkimų agitacijos laikotarpiu ir balsavimo dieną buvo masiškai ir sistemingai pažeidžiamas, konstatuotina, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyti tokių pažeidimų faktai pagrįstai įvertinti kaip šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai.

5.2. Minėta, jog preziumuotina, kad šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai savaime laikytini turinčiais esminę įtaką rinkimų rezultatams; tokia prezumpcija gali būti paneigta Vyriausiajai rinkimų komisijai įvertinus kitas konkrečias rinkimų proceso aplinkybes, turinčias reikšmės rinkimų rezultatų nustatymui (pavyzdžiui, kandidato, atsakingo už šiurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus, surinktą pernelyg mažą balsų skaičių).

Iš šios bylos medžiagos matyti, jog tokių aplinkybių, kurios paneigtų prezumpciją, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyti šiurkštūs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimai turėjo esminę reikšmę rinkimų rezultatams, nėra. Atvirkščiai, pagal gautus rinkėjų balsus kandidatas į Seimo narius R. Podolskis turėjo toliau dalyvauti rinkimuose kartu su kitu daugiausia balsų gavusiu kandidatu ir turėjo galimybę būti išrinktas į Seimą per pakartotinį balsavimą; skirtumas tarp antrą vietą užėmusio kandidato R. Podolskio ir trečią vietą užėmusio kandidato N. Gusevo yra nedidelis, t. y. 394 rinkėjų balsai, o, kaip minėta, padarius šiurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus galėjo būti paveikta daugiau kaip 394 rinkėjų valia; be to, atsižvelgiant į šiurkščių Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimų visumą darytina išvada, kad kandidato R. Podolskio balsų, gautų balsuojant paštu, skaičius Vyriausiosios rinkimų komisijos pagrįstai įvertintas kaip neįprastai didelis, palyginti su bendru už šį kandidatą balsavusių rinkėjų balsų vidurkiu.

5.3. Minėta, kad, nustačiusi šiurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus penkiolikos dienų iki rinkimų laikotarpiu (*inter alia* vykstant balsavimui paštu, balsavimui iš anksto), balsavimo dieną ar nustatydamą rinkimų rezultatus, Vyriausioji rinkimų komisija, siekdama užtikrinti, kad nebūtų iškreipta tikroji rinkėjų valia, gali imtis tik griežčiausios priemonės – rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais pagal Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalį.

Iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos matyti, kad Vyriausioji rinkimų komisija šiurkščius Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies pažeidimus nustatė tą pačią dieną, kai buvo nustatomi Seimo rinkimų rezultatai (2012 m. spalio 21 d.). Taigi ji neturėjo jokios kitos priemonės užtikrinti, kad Seimo rinkimuose Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 nebūtų iškreipta tikroji rinkėjų valia.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, jog įvertinus šios konstitucinės justicijos bylos medžiagą matyti, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313 ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 2 punktu, kuriais 2012 m. spalio 14 d. Seimo narių rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, Seimo rinkimų įstatymas nebuvo pažeistas.

VI

1. Iš byloje esančios medžiagos matyti, kad 2012 m. Seimo rinkimuose vykstant rinkimų agitacijos kampanijai, balsavimui paštu ir balsavimui iš anksto, taip pat balsavimo dieną Zarasų–Visagino vienmandatėje rinkimų apygardoje Nr. 52 buvo padaryta nemažai Seimo rinkimų įstatymo pažeidimų – buvo šiurkščiai nepaisoma rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo principų ir masiškai bei sistemingai paperkami rinkėjai, ir šitaip buvo iškreipta tikroji Zarasų–Visagino vienmandatės rinkimų apygardos Nr. 52 rinkėjų valia, sudarytos prielaidos nesąžiningai konkuruoti rinkimuose, mažinti pasitikėjimą Tautos atstovybe.

Tai liudija, kad kai kurios Seimo rinkimų įstatymo nuostatos, kuriomis draudžiama papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis, taip pat kuriomis nustatyti Vyriausiosios rinkimų komisijos ir apygardų rinkimų komisijų įgaliojimai užkirsti kelią rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimui, nėra pakankamai veiksmingos.

Iš bylos medžiagos taip pat matyti, kad Vyriausioji rinkimų komisija ir Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisija nepasinaudojo Seimo rinkimų įstatymu suteiktais įgaliojimais laiku ir veiksmingai užkirsti kelią rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimui šioje apygardoje.

2. Šioje Konstitucinio Teismo išvadoje pažymėta, kad įstatymu turi būti nustatytas toks Vyriausiosios rinkimų komisijos ir teritorinių rinkimų organizavimo institucijų sudarymo tvarkos teisinis reguliavimas, kuriuo būtų sudarytos prielaidos šioms institucijoms priimti objektyvius ir veiksmingus sprendimus, būtinus rinkimams organizuoti; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį rinkimų proceso teisinį reguliavimą, pagal kurį Vyriausioji rinkimų komisija ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos turėtų įgaliojimus veikti taip, kad būtų veiksmingai užtikrintas demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų laikymasis, *inter alia* būtų užkirstas kelias šių principų pažeidimams, jie būtų iširti ir būtų taikomos sankcijos atsakingiems už šiuos pažeidimus rinkimų proceso dalyviams ir kitiems asmenims.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, Seimo rinkimų įstatymo 39 straipsnio 6 dalyje nustatytą draudimą Vyriausiajai rinkimų komisijai likus mažiau kaip 15 dienų iki rinkimų atšaukti šiurkščiai pažeidusios Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatytą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis politinės partijos kandidatų sąrašo ar partijų koalicijos, kurioje tokia partija dalyvauja, jungtinio kandidatų sąrašo paskelbimą ir panaikinti kandidato, kuris yra šiurkščiai pažeidęs 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatytą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis, registravimą, nesudaromos būtinos teisinės prielaidos Vyriausiajai rinkimų komisijai veiksmingai užtikrinti šių principų laikymąsi, *inter alia* užkirsti kelią jų pažeidimams.

Iš bylos medžiagos ir Vyriausiosios rinkimų komisijos atstovų paaiškinimų Konstitucinio Teismo posėdyje matyti, kad jei Vyriausioji rinkimų komisija turėtų įgaliojimus iki rinkimų dienos panaikinti kandidato, kuris yra šiurkščiai pažeidęs Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatytą draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis, registravimą, būtų sudarytos teisinės prielaidos užtikrinti rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą nesiimant griežčiausios Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nustatytos priemonės – pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais.

3. Pabrėžtina, kad atitinkamai pakoreguoti teisinį reguliavimą yra konstitucinė įstatymų leidėjo pareiga. Šiuo požiūriu pažymėtina, kad Seimas yra įsipareigojęs atlikti rinkimų įstatymų reviziją ir patvirtinti Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksą – 2012 m. kovo 15 d. jis priėmė Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą, kurio 2 straipsnio „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašas“ 1 dalies 6 punkte nurodytas Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas.

4. Šioje Konstitucinio Teismo išvadoje pažymėta, kad Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis pažeidimu laikytinas *inter alia* masinis rinkėjų papirkimas, kuriuo gali būti ir vienkartinis prekių, pinigų ar kitokių dovanų dalijimas ir (arba) neatlygintinis paslaugų teikimas daugeliui rinkėjų per susirinkimus ar kitokius visuomenei ar tam tikrai jos daliai skirtus renginius vykstant rinkimų procesui, taip skatinant dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą kandidatą.

Šioje Konstitucinio Teismo išvadoje taip pat minėta, kad konstitucinis atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai, *inter alia* Vyriausioji rinkimų komisija ir teritorinės rinkimų organizavimo institucijos, turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus.

Iš bylos medžiagos ir Konstitucinio Teismo posėdyje liudytojos pateiktų parodymų matyti, kad Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų komisija ir Vyriausioji rinkimų komisija

dar 2012 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėn. turėjo duomenų apie rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimo faktus, kurie galėjo būti įvertinti kaip šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis pažeidimas, tačiau nė viena iš šių komisijų nesiėmė veiksmingų priemonių, kad juos laiku ištirtų ir įvertintų.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi, 73 straipsnio 1 punktu, 77 straipsniu, 83 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

teikia išvadą:

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2012 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. Sp-313 „Dėl Zarasų–Visagino rinkimų apygardos Nr. 52 rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais“ ir 2012 m. spalio 21 d. sprendimo Nr. Sp-308 „Dėl 2012 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų rezultatų vienmandatėse rinkimų apygardose ir daugiamandatėje rinkimų apygardoje“ 2 punktu, kuriais 2012 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų rezultatai vienmandatėje Zarasų–Visagino rinkimų apygardoje Nr. 52 pripažinti negaliojančiais, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas nebuvo pažeistas.

Ši Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada yra galutinė ir neskundžiama.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas